

Važnost upotrebe govornih vrednota u interpretaciji teksta s naročitim osvrtom na tekst namijenjen djeci

Merey Sarajlija, Dijana

Source / Izvornik: **Ostvarimo potencijale knjižnica - interdisciplinarnost u provedbi programa, 2020, 4 - 7**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:257:940696>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[SUVAG Polyclinic Repository](#)

Važnost upotrebe govornih vrednota u interpretaciji teksta s naročitim osvrtom na tekst namijenjen djeci

Dijana Merey Sarajlija

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Zagreb

listam.media@gmail.com

"Pismo je slika govora, stoga treba biti podređeno govoru, a nikako ne obratno.

Govor nije slika pisma, govor je slika čovjeka." (Vuletić, 1980.: 19)

Ljudski se komunikacijski sustav sastoji od glasova povezanih u riječi, riječi povezanih u rečenice, rečenica povezanih u iskaz... No, svaki od tih elemenata, kao i njihov konačni produkt, jezik, tek je sustav alata i kao takav ne može sam po sebi ostvariti optimalnu ljudsku komunikaciju. Jezični (leksički) elementi ostvaruju svoje precizno značenje tek u svojoj materijalizaciji – govoru, odnosno govorenju putem vrednota govornog jezika. Tako je jednim imenom sva "vanleksička sredstva izraza koja svoju vrijednost ostvaruju na osnovi zvuka i pokreta" polovicom prošlog stoljeća nazvao, sustavno analizirao i opisao ak. Petar Guberina, utemeljitelj verbotonalne metode (verbum = riječ, glagol, izraz; tonalno = zvučno) i time značajno promijenio dotadašnje postavke o definiranju i odnosu jezika i govora, ne samo na području lingvistike, već i stilistike, retorike, metodike učenja stranih jezika, patologije slušanja i govora, kao i psihologije, sociologije i filozofije, dakle ljudskog promišljanja općenito.

I davno prije no što se počeo sporazumijevati jezičnim znakovima u pravom smislu riječi čovjek je nagonski, oponašajući zvuk i pokret prirode, spontano koristio zvuk: intonaciju, intenzitet, tempo, stanku (šutnju) u vlastitom glasanju, kao i vlastiti pokret: mimiku i gestu te vlastito okruženje: stvarni kontekst, kako bi izrazio životne potrebe i osjećaje poput kolebanja, nesigurnosti, nezadovoljstva, iznenađenja, straha, umora, ugone, oduševljenja...

Na sličan način, prije no što počne razumijevati i koristiti jezik, dijete se, potpuno prirodno i nesvjesno, služi svim nabrojenim mogućnostima u svojoj interakciji s okolinom. Kroz različite podražaje koje prima vlastitim kretanjem i kretanjem okoline, praćene zvukom ljudskog govorenja, prirodnih pojava i predmeta koji ga okružuju te osvještavajući da s njima može sve konkretnije komunicirati vlastitim govorenjem, dijete polako iz predjezičnog ulazi u jezično razdoblje. Osvještavanje, usvajanje, učenje i usavršavanje jezika, odnosno ovladavanje njegovim znakovima na svima razinama: *semantičkoj* (značenje jezičnog znaka), *fonološko-morfološko-sintaktičkoj* (kombiniranje jezičnih znakova) i *pragmatičkoj* (odabir jezičnog znaka u odnosu na korisnika i okolinu) odvija se prirodnim putem kroz govor u cijeloj njegovoj kompleksnosti, prožetoj vrednotama govornog jezika.

Proistekle iz prirodne potrebe za komunikacijom (koju smo si, u međuvremenu, do savršenstva olakšali jezičnim znakovima i sustavima), govorne su vrednote oduvijek i zauvijek dio čovjeka. One su naša priroda, upravo ono što našu komunikaciju čini ljudskom i nezamjenjivom čak i najsofisticiranijom tehnologijom. Od prvotnog pračovječjeg ili prvog dječjeg krika vrednote govornog jezika razvojem postaju "sredstvo silno razvijenog čovječjeg uma, i čovjek preko njih kreira i rekreira značenja riječi, kombinira ih u rečenice...

koje se preko vrednota govornog jezika formiraju prema sadržaju njegovih misli." (Guberina, 1952.: 103)

Vrednote govornog jezika neovisne su o vlastitom jezičnom materijalu; nisu zadane njegovim rječničkim značenjem te mogu jezičnoj poruci potpuno promijeniti značenje i smisao – precizirati je, poduprijeti, neutralizirati ili čak negirati i uz to joj dati emocionalno nabijen ton straha, uzbuđenja, veselja, ravnodušnosti...

Prirodnost vrednota govornog jezika čini ih univerzalnim prenositeljima poruka, razumljivima i govornicima drugih (stranih) jezičnih sustava, a također ih čini samostalnim, samodostatnim – ostvarljivima i bez jezičnih znakova. Kao takve, vrednote govornog jezika poprimaju logičku i afektivnu vrijednost misli te ih često prenose jednostavnije, neposrednije i vjerodostojnije od izgovorenih riječi.

Budući da su čovjeku urođene, vrednote govornog jezika ostaju utkane u svaki vid njegove komunikacije, pa tako i u pisani jezik. Kad smo usvojili jezik, usvojili smo zapravo slušne slike jezičnih znakova u njihovim različitim akustičkim pojavnostima (stvorenim upravo putem vrednota). Stoga, iako se čini kako ih je jezični sadržaj prenesen pisanim tekstom lišen, pišući ipak u mislima "čujemo" pripadajuće vrednote izgovorene riječi, izraza ili iskaza te očekujemo da ih čitatelj percipira na isti način. To međutim nije uvijek moguće jer je pismo samo pokušaj zapisivanja govora, i to prilično manjkav pokušaj, kako je ustanovio već F. de Saussure: "Pismo postoji samo zato da predstavi govor." Tako je pisani jezik, iako se čini precizniji i analitičniji, često izvor krivih informacija, što se događa baš zbog nemogućnosti neposrednog sudjelovanja vrednota govornog jezika, kao i zbog gotovo nikakve mogućnosti njihova zapisivanja (osim opisno – didaskalijama). "Onaj koji stavlja na papir svoje misli, prenosi riječ punom akustičkom sadržinom, i ona je za njega istovjetna izgovorenoj riječi. Ali, čim je na papiru, riječ predstavlja i za pisca i za čitaoca mali rebus, koji treba odgonetnuti dajući mu vrednote govornog jezika. Pogodimo li, *oživjet ćemo riječ*, ne pogodimo li, iskrivit ćemo misao." (Guberina, 2016.: 7)

Ovakvo oživljavanje riječi osobito je važno kvalitetno ostvariti pri govornoj interpretaciji teksta, naročito ako su primatelji djeca – oni koji tek svladavaju jezična značenja i zakonitosti i kao takvi su bliži iskonskom, afektivnom – "ljudskom" (Vuletić, 1980.:35) izražavanju putem vrednota govornog jezika. Ovdje se pod *interpretacija* misli na govornu izvedbu pisanog teksta (posebice javnu) pri kojoj "animiramo" (animirati = dati dušu) zapisano. Namjerno se zaobilazi termin "čitanje", a također i "pripovijedanje", kako bi se odmaklo od onoga što bi "čitanje" moglo podrazumijevati, a to je izgovaranje napisanog teksta u obliku nabiranja zapisanog jezičnog materijala ili u slučaju pojma "pripovijedanje" – što bi moglo značiti prepričavanje pročitano teksta bez unošenja vlastitih misli i stavova.

Želimo li dakle djeci približiti pisani tekst, biti im razumljiviji, informativniji, korisniji, zabavniji... trebat ćemo ga oživiti – unijeti u njega svoju ljudskost posredstvom bogatstva vrednota govornog jezika koje smo odrastanjem, odnosno usvajanjem kodiranog jezika, pomalo zatomili. Buđenjem vrednota govornog jezika ulazimo u dječje afektivno stanje, a afektivnost svaki događaj pretvara u doživljaj! Što je djetetu jezik dalji, odnosno nerazvijeniji, nerazumljiviji, "straniji", to će pri interpretaciji pisanog teksta, upravo putem vrednota govornog jezika, trebati iz sebe izvući više izražajnosti kako bismo dijete vodili kroz zapisano, bili mu "pokretač, mamac, podrška, igračka, nagrada..." (Rade, 2002.: 18). "Svaki afektivni izraz precizira našu misao, skraćuje izraz i obogaćuje ga; točnije, skraćuje ga jer ga obogaćuje." (Vuletić, 1980.: 37).

Pri tom je važno imati na umu da tekstualnim govornim slojem (jezičnim materijalom) upravlja lijeva moždana hemisfera u stražnjem osjetilnom dijelu mozga i u prednjem motoričkom dijelu gdje se odvija povezivanje tekstovnih jedinica, dok slojem izražajnosti upravlja desna moždana hemisfera, u kojoj se i inače obrađuju slikoviti oblici (Škarić, 1991.: 282). Stoga je, kako bismo stimulirali, probudili moždane veze među hemisferama i na taj način doprinijeli sveobuhvatnijem polisenzoričkom doživljaju govorne interpretacije teksta, poželjno istovremeno aktivirati obje polutke, odnosno iskoristiti pri interpretaciji što je više moguće vlastitih izražajnih resursa. To ćemo ponajbolje moći ako smo tekst, prije izvođenja, i sami proživjeli, odnosno interpretirali u svojim mislima. *Interpretirati*, osim značenja kojeg smo ranije pojasnili, ima ovdje svoje primarno značenje: *tumačiti, objašnjavati, shvaćati* te bismo mogli zaključiti da je za kvalitetnu govornu interpretaciju potrebno i jedno i drugo: objasniti tekst sebi kako bismo ga proživjeli, utjelovili i kao takvog kroz govorenje bogato vrednotama govornog jezika predali djetetu.

Suprotno onom što biste možda sada pomislili, za ovakvu izvedbu nije potrebno glumačko umijeće, dovoljno je pronaći dijete u sebi, pa iskoristiti dječju ritmičnost, znatiželju, zaigranost i maštu da nas vodi do:

- raznolike, skokovite, afektivno pitke i sadržajno logične intonacije; posebice uzlazne (upitne) i pjevne
- varijacija u intenzitetu (glasnoći) govora, koje ćemo putem sinestezije iskoristiti za predstavljanje velikih, snažnih, zlih, ili pak sićušnih, nejakih, nježnih likova, a isto tako za naglašavanje sadržajno bitnih dijelova teksta
- sporijeg tempa govora, pogotovo pri informativnijim dijelovima teksta, odnosno bržeg tempa kojim možemo dočarati žurbu našeg lika ili jednostavno učiniti neutralnu tekstualnu poruku zabavnom i smiješnom
- osvještavanja ritmičnosti teksta, kombiniranjem naglasaka, tempa i stanki u govorenju, što može potaknuti motoričke aktivnosti djece – gibanje u ritmu (čime kao da podvlačimo crtu ispod važnih tekstualnih dijelova, jer se, kako smo već naglasili, povezivanje jezičnih jedinica odvija također u tzv. motoričkom dijelu mozga)
- šutnje – stanke u govoru, kako bismo naglasili ono što slijedi, dali vremena djetetu da promisli o rečenom ili ga potakli da nastavi/zaključi započetu misao, a također i doveli do smišljanja rime na prethodnu riječ koju smo mu ritmom govorenja zadali jer "pauza je odsustvo akustičke realizacije, šutnja. Ali nije negovorenje, nije ništa!" (Vuletić, 1980.: 29)
- bogate facijalne ekspresije i geste kojima ćemo se zajedno s djetetom čuditi, maštati, smijati..., mahati, čarati, kuckati, kuhati... ili dočaravati apstraktne pojmove stvarajući "most između mišljenja i govora" (Pansini, 1991.: 101), pri čemu je dijete intuitivno svjesno našeg zadovoljstva ili nezainteresiranosti putem našeg govora tijela kao što i mi možemo zaključiti iz njihovog te prilagoditi našu interpretaciju
- oživljavanja stvarnog konteksta teksta više-manje spontanom zajedničkom dramatizacijom uz moguću upotrebu djetetu intrigantnih rekvizita ili još bolje zamišljanjem rekvizita, čime preko konkretnog, senzomotoričkog kanala, tj. stvarnog konteksta tijela i pokreta, i zamišljenog konteksta, tj. "predodžbe", oponašanjem radnji, stanja i položaja u metaforičkom prostoru uvodimo dijete u nove doživljaje, spoznaje i govorno-jezične strukture (Rade, 2002.: 16)
- prirodnije boje glasa u kojoj se direktno odražava sveukupna kvaliteta vrednota našeg govora; neopterećeni poimanjem odraslih o estetici glasa, što kod djece nije još

u tom smislu razvijeno, moći ćemo se opuštenije poigrati i prilagoditi naš glas liku, ugođaju ili događaju koje želimo dočarati

I ne zaboravite: Govornik oblikuje govor samo do polovice (Vlašić-Duić). Stoga vrednotama govornog jezika omogućite djetetu predočljivo (imaginativno), logičko i antipacijsko (unaprijed) slušanje kako bi moglo uroniti u vaše govorenje i oblikovati drugu (vjerojatno i bolju) polovicu!

Životopis

Dijana Merey Sarajlija rođena je 1971. godine u Zagrebu. Maturirala je u *Centru za odgoj i obrazovanje u kulturi i Školi suvremenog plesa Ane Maletić*. Diplomirala je francuski jezik i književnost, te opću fonetiku na *Filozofskom fakultetu* u Zagrebu.

Godine 1996. dobila je Rektorovu nagradu za seminarski rad iz kolegija *Ekspresivna fonetika*.

Tijekom studija vodila je tečajeve ritmike i suvremenog plesa za djecu predškolskog i školskog uzrasta te bila članica Ansambla suvremenog plesa VEM.

Od 1998. godine zaposlena je u Poliklinici SUVAG kao fonetska ritmičarka-rehabilitatorica i stručna suradnica za scenski pokret.

Od 1999. do 2008. godine predavala je francuski jezik u nekoliko škola stranih jezika, a od 2008. do 2013. godine bila vanjski suradnik na Katedri za francuski jezik pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Objavila je dva znanstvena rada, jedan znanstveni pregledni članak, te nekoliko prijevoda.

Kontinuirano drži predavanja vezana uz Poticanje govorno-jezičnog razvoja pokretom i plesom za potrebe Verbotonalnih seminara Poliklinike SUVAG i drugdje.

Piše priče – basne i bajke u stihovima, od kojih je do sada objavljeno šest u tri slikovnice u seriji "Što mravi znaju o ljubavi".

Godine 2018. osnovala je obrt za umjetničko stvaralaštvo Listam.

Članica je Udruge Ples i dijete – daCi Hrvatska, HFD, HCDO, UHULI i HDKDM.